

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра Бухгалтерського обліку та аудиту
(повна назва кафедри)

Допущено до захисту

Завідувач кафедри _

(підпис)

Лоханова Н.О.

(прізвище та ініціали)

«_ _»_

2018 р.

ВИПУСКНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня бакалавра

зі спеціальності облік та аудит

за темою:

«Облік, контроль та аналіз дебіторської заборгованості та зобов'язань
торгівельного підприємства (на прикладі ТОВ «Таврія В»)»

Виконавець

студентка ЦВФН групи 42

Романовська Владислава Олександрівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Науковий керівник

К.е.н., доцент

(науковий ступінь, вчене звання)

Шерер Ігор Леонідович

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Одеса 2018

ЗМІСТ

	Стор.
ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ТА ЗОБОВ'ЯЗАНЬ	6
1.1. Визначення заборгованості та зобов'язань у законодавчих та нормативних документах	6
1.2. Класифікація дебіторської та кредиторської заборгованості .	10
1.3. Порівняльний аспект обліку заборгованості підприємства за П(С)БО та МСФЗ (IAS)	21
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИКА ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ТА ЗОБОВ'ЯЗАНЬ НА ТОВ «ТАВРІЯ В»	30
2.1. Організаційна та економічна характеристика досліджуваного підприємства	30
2.2. Діюча система обліку дебіторської заборгованості	35
2.3. Стан обліку зобов'язань	41
РОЗДІЛ 3. КОНТРОЛЬ ТА АНАЛІЗ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ТА ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ТОВ «ТАВРІЯ В»	52
3.1. Організація внутрішнього аудиту дебіторської заборгованості та зобов'язань	52
3.2. Аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості	61
3.3. Можливості удосконалення обліку та внутрішнього аудиту	67
ВИСНОВКИ	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	79
ДОДАТКИ	84

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасних умовах господарювання наявність на підприємстві значних розмірів дебіторської чи кредиторської заборгованості по-різному впливає на фінансовий стан підприємства. Надмірна дебіторська заборгованість знижує ліквідність активів та платоспроможність підприємства, а також відволікає зайві грошові кошти. Так за реалізовані на умовах відстрочкою платежу товари, роботи, послуги, по закінченні звітного періоду підприємство має сплатити державі податки, працівникам – заробітну плату, орендодавцям – орендну плату, постачальникам – за товар і т.д. Якщо оплата за реалізовані товари вчасно не надійшла, то підприємство вимушене відволікати власні оборотні кошти з метою здійснення розрахунків щодо зобов'язань. Своєю чергою перевищення норм кредиторської заборгованості впливає на фінансовий стан підприємства, оскільки свідчить про його неплатоспроможність. Тому належна організація обліку, контролю та аналізу розрахунків з різними дебіторами та кредиторами сприяє ефективному управлінню заборгованістю підприємства та посиленню контролю за своєчасним здійсненням розрахунків.

Вагомий внесок у дослідження та розвиток бухгалтерського обліку, контролю та аналізу розрахунків з дебіторами та кредиторами зробили: М. Білуха, Ф. Бутинець, С. Голов, Н. Дорош, Г. Москалюк, Л. Нападовська, Г. Нашкерська, А. Озеран, О. Петрик, В. Рудницький, В. Сопко, Н. Ткаченко, В. Усач, Г. Чумаченко, та інші.

Проте незважаючи на великий спектр проведених досліджень та значні науково-практичні напрацювання, на сьогодні лишається низка питань у сфері організації обліку, контролю та аналізу розрахунків із різними дебіторами та кредиторами, які потребують подальших досліджень. Так, зокрема, досі не має єдиного трактування сутності контролю розрахунків, не визначено особливості організації обліку та методики аналізу заборгованості на підприємствах, тощо. Тому на сьогодні найбільш важливими проблемами, рішення яких повинно

сприяти покращенню фінансового стану підприємства є правильна організація обліку, контролю та аналізу дебіторської і кредиторської заборгованості та обчислення резерву сумнівних боргів.

Існування не вирішених питань обліку, контролю та аналізу дебіторської заборгованості та зобов'язань підприємств торгівлі зумовило вибір теми випускної роботи.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є комплексне дослідження теоретико-методичних положень та розробка науково обґрунтованих практичних рекомендацій з удосконалення обліку, контролю та аналізу дебіторської заборгованості і зобов'язань підприємств торгівлі.

Для досягнення поставленої мети в роботі визначені наступні теоретичні та практичні завдання:

- дослідити економічну природу дебіторської заборгованості та зобов'язань в історичному аспекті та в сучасних умовах;
- систематизувати та удосконалити класифікацію дебіторської заборгованості та зобов'язань з урахуванням потреб підприємств торгівлі;
- проаналізувати існуючі методи нарахування резерву сумнівних боргів у вітчизняній та зарубіжній практиці та розробити рекомендації щодо їх удосконалення;
- визначити порядок списання дебіторської заборгованості та зобов'язань в обліку;
- вивчити особливості організації бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю на досліджуваному підприємстві;
- проаналізувати поточний стан дебіторської заборгованості та зобов'язань і їх вплив на діяльність підприємства.

Об'єкт дослідження. Об'єктом дослідження є процес організації обліку, контролю та аналізу дебіторської заборгованості в системі управління підприємств торгівлі.

Предмет дослідження. Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних, організаційних і практичних засад обліку, контролю

та аналізу дебіторської заборгованості та зобов'язань в підприємствах торгівлі.

Методи дослідження. Теоретичним підґрунтям здійсненого дослідження стали методологічні і загальнонаукові принципи проведення комплексних досліджень. Для вирішення поставлених завдань в роботі використовувались загальнонауковий діалектичний метод, методи індукції, дедукції. В процесі дослідження теорії і практики обліку дебіторської заборгованості та зобов'язань використані прийоми оцінки, зіставлення, порівняння, групування, класифікації, а також статистичні методи.

Інформаційна база дослідження. В процесі дослідження використовувалися законодавчі та нормативні акти органів державного управління; теоретичні та методичні розробки вітчизняних та зарубіжних учених; публікації в періодичних виданнях з економіки, бухгалтерського обліку, контролю та аналізу; матеріали науково-практичних конференцій, семінарів та форумів; аналітичні дослідження; інформаційні ресурси мережі Інтернет; результати спостережень та логічних викладів щодо організації обліку та внутрішнього контролю дебіторської заборгованості та зобов'язань на ТОВ «Таврія В».

Публікації та апробація результатів дослідження. Результати дипломного дослідження впроваджено в господарську практику ТОВ «Таврія В», апробовано на студентській науково-практичній конференції «Напрями розвитку обліку, контролю та економічного аналізу в умовах глобалізації» (м. Одеса, ОНЕУ, 19 квітня 2018 р.). За матеріалами конференції опубліковано тези доповідей на тему: «Організаційні підходи щодо внутрішнього аудиту розрахунків з дебіторами та кредиторами торговельного підприємства».

ВИСНОВКИ

Матеріали, проведеного дослідження дозволили зробити наступні висновки та пропозиції.

Розрахунки з контрагентами є важливою складовою фінансово-економічної діяльності торгівельного підприємства. Вони ґрунтуються на кругообігу коштів, забезпечують безперервну діяльність суб'єктів господарювання. В процесі економічних відносин між підприємствами виникають зобов'язання по розрахунках й права вимоги, що відображаються у бухгалтерському обліку в грошовій оцінці.

Зобов'язання боржника або борг, виражені в грошах, називають кредиторською заборгованістю. Грошова оцінка прав вимоги в бухгалтерському обліку називається дебіторською заборгованістю.

Дослідження літературних джерел показав відсутність єдності поглядів щодо класифікації дебіторської заборгованості. Досліджена у роботі класифікація дебіторської заборгованості розкриває економічну природу різних видів дебіторської заборгованості та відповідає структурі бухгалтерського балансу. Вона дає змогу згрупувати заборгованість за термінами її виникнення (довгострокова або поточна), за видами, за об'єктами обліку (кожним боржником, дебітором) та строками непогашення. З метою бухгалтерського обліку зобов'язання класифіковані наступним чином: довгострокові зобов'язання, поточні зобов'язання, забезпечення. Викладені у роботі погляди, рекомендації та окремі прийоми класифікації заборгованості можна використовувати як для складання фінансової звітності, так і для прийняття управлінських рішень щодо регулювання розрахунків з дебіторами та кредиторами.

Основними завданнями бухгалтерського обліку, в системі управління підприємством є: розкриття інформації про заборгованість у наказі про облікову політику; розробка графіку документообігу для документів, що

підтверджують виникнення дебіторської та кредиторської заборгованості; вибір облікових реєстрів, у яких відображається заборгованість.

Аналіз стану організації розрахунків з дебіторами та кредиторами на ТОВ «Таврія В» свідчить про його відповідність вимогам чинного законодавства. Облік ведеться із застосуванням типових форм первинних документів зі складанням відповідних бухгалтерських реєстрів. Досліджено, що синтетичний облік дебіторської заборгованості ведеться з незначними порушеннями вимог чинного законодавства стосовно резерву сумнівних боргів. Облікова політика ТОВ «Таврія В» не містить відповідних вимог щодо обліку резерву сумнівних боргів. На ряду із роздрібною торгівлею підприємство здійснює оптову торгівлю та надає орендні послуги на умовах відстрочки платежу. В результаті таких операцій утворюється дебіторська заборгованість, яка є фінансовим активом та виникають ризики неплатежу.

Керівництву рекомендовано утворювати резерв сумнівних боргів за методом визначення «платоспроможності окремих дебіторів» та внести відповідні зміни у наказ про організацію обліку та облікову політику.

Визначено, що для проведення внутрішнього аналізу і контролю своєчасності розрахунків, виконання прийнятих зобов'язань та стягнення своєчасно несплачених сум потрібно, в першу чергу, посилити роль і значення аналітичного обліку заборгованості, що дасть змогу уникнути проблем при управлінні дебіторською заборгованістю.

Проведений аналіз розрахунків на ТОВ «Таврія В» дав підставу зробити висновки про те, що дебіторська заборгованість займає досить значну частку в структурі оборотних засобів підприємства. Найбільшу питому вагу в структурі дебіторської заборгованості підприємства займає дебіторська заборгованість за товари, роботи та послуги: у 2017 р. порівняно з 2016 р. спостерігається її зменшення, що є позитивною тенденцією.

Аналіз оборотності дебіторської заборгованості свідчить про негативну тенденцію к уповільненню оборотності. Це обумовлено зростанням

середньорічних залишків дебіторської заборгованості та зменшенням обсягу чистого доходу підприємства. Уповільнення оборотності призвело до перевитрати коштів.

Порівняльний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості свідчить про перевищення кредиторської заборгованості над дебіторською. Це свідчить про те, що аналізоване підприємство активно використовує «чужі» засоби в своїй господарській діяльності.

Розглянуті організаційні підходи щодо внутрішнього аудиту забезпечать вирішення важливих завдань, що мають істотне значення для управління фінансово-господарською діяльністю ТОВ «Таврія В». Для удосконалення внутрішнього аудиту дебіторської заборгованості та зобов'язань підприємства рекомендовано проведення тесту стану обліку та внутрішнього контролю, що дасть змогу оцінити стан заборгованості та сприятиме зниженню суми дебіторської заборгованості, скороченню сумнівної і безнадійної дебіторської заборгованості.

Обґрунтовано доцільність застосування внутрішнього аудиту на торговельному підприємстві, як одного з найнадійніших способів контролю за станом обліку і ефективністю функціонування системи внутрішньогосподарського контролю. Запропоновано систему обліку розрахунків заборгованості, проаналізовано важливість проведення внутрішнього аудиту дебіторської заборгованості та зобов'язань і розроблено модель його організації, що сприятиме підвищенню ефективності контролю за термінами непогашення заборгованостей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акіншина О.В., Плотніченко І. Б. Модель внутрішнього аудиту розрахунків з дебіторами і кредиторами [Електронний ресурс]: Lviv Polytechnic National University Institutional Repository. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua>. – Назва з екрану.
2. Амброзьяк Н. Наслідки непроведення щорічної інвентаризації: що почім [Електронний ресурс] : Податки та бухгалтерський облік. – 2016 – № 90. – Режим доступу: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2016/november/issue-90/article-22913.html>. – Назва з екрану.
3. Вєдашенко Н.М. Аналіз дебіторської і кредиторської заборгованості / Н.М. Вєдашенко // Міжнародна науково-практична конференція. «Економічні проблеми розвитку будівництва в Україні» (1-2 червня 2001 р.). – Тернопіль, 2001. – С. 175 – 178.
4. Власова І. Політика управління заборгованістю в системі фінансового менеджменту підприємств / І. Власова // Економіка. – 2011. – №5(112). – С. 17 – 20.
5. Вороня Н. Компенсуємо витрати на відрядження [Електронний ресурс] : Податки та бухгалтерський облік. – 2016 – № 84. – Режим доступу: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2016/october/issue-84/article-22429.html> – Назва з екрану.
6. Голенко О. Строк позовної давності: «Я о прошлом теперь не мечтаю» [Електронний ресурс] : Податки та бухгалтерський облік. – 2016 – № 78. – Режим доступу: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2016/september/issue-78/article-22013.html>. – Назва з екрану.
7. Голов С., Костюченко В., Кравченко І., Ямборко Г. Фінансовий облік: Підручник. – К., 2005. – 976 с.

8. Господарський Кодекс України : [Електронний ресурс] : Кодекс України від 16 січня 2003 року № 436-IV. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрану.
9. Дзюба Н. ПДВштий бухоблік [Електронний ресурс] : Податки та бухгалтерський облік. – 2017 – № 17. – Режим доступу: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2016/july/issue-59/article-20070.html>. – Назва з екрану.
10. Євлаш Т. О. Інформаційне забезпечення обліку операцій з дебіторської заборгованості та його удосконалення / Т. О. Євлаш // Вісник Запорізького національного університету: зб. наук. пр. – Запоріжжя: ЗНУ, 2010. – №4(8). – С. 161 – 171.
11. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. Затв. Наказом М-ва фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. [Електронний ресурс] : Міністерство фінансів України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0114-04>. – Назва з екрану.
12. Zvieriakov, M.I., Zavadska, D.V. Model of intensive innovative development: world experience of implementation and trends of formation in Ukraine // *Naukovyi Visnyk NHU*, 2018, No 5, 155-166.
13. Зверяков М. І. Національна економічна система: проблеми теорії / М. І. Зверяков. – Одеса : Астропринт, 2012. – 320 с.
14. Кулаковська Л.П., Піча Ю.В. Організація і методика аудиту: Навч. посібник. – Вид. 3-тє. – К.: Каравела, 2006. – 560 с.
15. Макарович В.К. Методичні підходи аудиту дебіторської заборгованості в системі управління підприємством / В.К. Макарович // Бухгалтерський облік, аналіз та аудит в епоху глобальних змін : тези доповідей Міжнар. наук.-практ. конф., (Київ, 23 жовт. 2009 р.). – К. : КНЕУ ФПБАУ, 2009. – С. 82 – 88.
16. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг: [Електронний ресурс] / Аудиторська палата України. – Режим доступу: <http://apu.com.ua/msa>. – Назва з екрану.
17. Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ), включаючи

Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (МСБО) та тлумачення станом на 31 березня 2004 р. – Ч.1. – К., 2004. – 1272 с.

18. Мітюкова Е.С. Списати дебіторську заборгованість і не переплатити до бюджету. // Головбух. – 2016. – № 6. – С. 4 – 8.
19. Моїсеєнко Г.І. Дебіторська заборгованість: сутність та класифікація / Г.І. Моїсеєнко // Науковий вісник Ужгородського університету. Економіка. – 2010. – Вип. 29, ч. 2: Удосконалення обліку, аналізу, аудиту і звітності в сучасних умовах глобалізаційних процесів у світовій економіці. – С. 96 – 99.
20. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р., № 73 : [Електронний ресурс] : Міністерство фінансів України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>. – Назва з екрану.
21. Нашкерська Г. Особливості визнання та оцінки поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи і послуги / Г. Нашкерська // Бухгалтерський облік і аудит. – 2009. – № 11.
22. Нестерчук О.М. До питання обліку і аудиту дебіторської заборгованості / О.М. Нестерчук // Вісник наукових досліджень. – 2006. – № 4. – С.45 – 50.
23. Нікіфоров В. Утворення системи управління дебіторською заборгованістю. // Фінансовий директор. – 2013. – № 5. – С. 12 – 15.
24. Облік та аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємств оптової торгівлі : монографія / Н. С. Акімова, О.В. Топоркова, Т. О. Євлаш, О. О. Говоруха. – Х.: ХДУХТ, 2016. – 285 с.
25. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. Затверджений наказом Міністерства фінансів України №291, від 30.11.99 р.: [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99>). – Назва з екрану.
26. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]: Кодекс України : [від 02.12.2010 р. №2755-IV] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрану.
27. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська

- заборгованість». Затверджено наказом Мінфіну України від 08.10.1999 г. № 237 : [Електронний ресурс] : Міністерство фінансів України. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99>. – Назва з екрану.
28. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання». Затверджене наказом Мінфіну України від 31.01.2000 г. № 20 : [Електронний ресурс] : Міністерство фінансів України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00>. – Назва з екрану.
29. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 21 «Вплив змін валютних курсів». Затверджене наказом Міністерства фінансів України від 10.08.2000 р. № 193. [Електронний ресурс] : Міністерство фінансів України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0515-00>. – Назва з екрану.
30. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні : [Електронний ресурс] : Закон України від 16.07.99 р. № 996-XIV. – Режим доступу: zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14. – Назва з екрану.
31. Рудницький В.С. Внутрішній аудит: методологія, організація. – Тернопіль.: Економічна думка, 2000. – 104 с.
32. Рудницький В.С. Документальне оформлення внутрішнього аудиту дебіторської заборгованості в системі управління підприємством / В.С. Рудницький// Актуальні проблеми побудови сучасної обліково-аналітичної системи підприємства : зб. тез доповідей на засіданні круглого столу, (м. Полтава, 27 листоп. 2008 року). – Полтава, 2008. – С. 43 – 45.
33. Савчук В. Внутрішній аудит в системі корпоративного управління підприємством // Економіка України. – 2004. – № 5. – С. 50 – 55.
34. Свіріденко А. Нарахування та виплата дивідендів у бухгалтерських проводках [Електронний ресурс] : Податки та бухгалтерський облік. – 2017 – № 18. – Режим доступу: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2016/july/issue-59/article-20070.html>. – Назва з екрану.
35. Свіріденко А. Списуємо безнадійну заборгованість: подробиці податковоприбуткового обліку [Електронний ресурс] : Податки та

бухгалтерський облік. – 2016 – № 78. – Режим доступу: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2016/september/issue-78/article-22015.html>. – Назва з екрану.

36.Свіріденко А. Списуємо безнадійну заборгованість: подробиці податковоприбуткового обліку [Електронний ресурс] : Податки та бухгалтерський облік. – 2016 – № 78. – Режим доступу: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2016/september/issue-78/article-22015.html>. – Назва з екрану.

37 .Статівка М.Г. Особливості визнання та оцінки дебіторської заборгованості на вітчизняних підприємствах відповідно до вимог МСФЗ / М.Г. Статівка // Управління розвитком збірник наукових робіт. – 2012. – № 3(124). – 117 – 120.

38 .Статівка М.Г. Особливості визнання та оцінки дебіторської заборгованості на вітчизняних підприємствах відповідно до вимог МСФЗ / М.Г. Статівка // Управління розвитком збірник наукових робіт. – 2012. – № 3 (124).

– С. 117 – 120. 37.Ценклер Н.І. Вдосконалення класифікаційних ознак дебіторської заборгованості та їх значення в підвищенні контрольно-аналітичної функції обліку / Н.І.

Ценклер, П.Б. Квартирка.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.ua/portal/statti/9.htm>. – Назва з екрану.

38.Цивільний Кодекс України : [Електронний ресурс] : Кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>. – Назва з екрану.

39.Чернишова Н. Податковий та бухгалтерський облік витрат на відрядження [Електронний ресурс] : Податки та бухгалтерський облік. – 2016 – № 84. – Режим доступу: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2016/october/issue-84/article-22431.html>. – Назва з екрану.

40.Як говориться, гора з горою, а дебет із кредитом. Поняття й класифікація дебіторської й кредиторської заборгованості [Електронний ресурс] : ПАРУС Інтернет-консультант. – Режим доступу: http://cons.parus.ua/_d.asp?r=03XH76a73e29e8815f1d5a45cf3215ebb021c. – Назва з екрану.